

KATARZYNA HALKOWICZ

Pontifical Faculty of Theology in Wrocław, Poland

e-mail: k_halkowicz@op.pl

ORCID: 0000-0002-9355-1332

KS. JAROSŁAW M. LIPNIAK

Pontifical Faculty of Theology in Wrocław, Poland

e-mail: pallotti@poczta.onet.pl

ORCID: 0000-0002-3809-1142

DOI: 10.48224/COM-210-2020-78

Communio 40(2020)2, s. 78-108

SAKRAMENT KAPŁAŃSTWA W TEOLOGII ORTODOKSYJNEGO KOŚCIOŁA KOPTYJSKIEGO

THE SACRAMENT OF PRIESTHOOD IN THE THEOLOGY OF THE COPTIC ORTHODOX CHURCH

Abstract

The aim of this article was to present the sacrament of priesthood in the theology of the Coptic Orthodox Church. The article reminds that the sacrament of the priesthood was founded by Christ, who chose twelve from his disciples and called them apostles. This sacrament is reserved exclusively for men and has got three degrees: the five-degree diaconate, presbyterate and episcopate. The mystery of the priesthood is related to receiving hierarchical gifts through the laying on of hands by the bishop, with the consent and prayerful vigilance of the People of God. It is an indelible grace and the sacrament cannot be repeated. The article emphasizes that in the mysteries founded by Christ, the Holy Spirit heals and transforms those who receive Him. That is why the Orthodox Coptic Church calls the mysteries celebrated the sacraments of faith. Receiving them presupposes human faith and at the same time strengthens and nourishes it. The Coptic Church believes that Jesus Christ himself is in the mysteries celebrated by him.

Key words: priesthood, sacraments, presbyterate, diaconate, episcopate, priestly identity, Orthodox Coptic Church.

Streszczenie

Celem niniejszego artykułu było ukazanie sakramentu kapłaństwa w teologii Ortodoksyjnego Kościoła Koptyjskiego. Artykuł przypomina, że sakrament kapłaństwa został ustanowiony przez Chrystusa, który z grona swoich uczniów wybrał dwunastu, których nazwał Apostołami. Sakrament ten zarezerwowany jest wyłącznie dla mężczyzn i posiada trzy stopnie: pięciostopniowy diakonat, prezbiterat i episkopat. Misterium kapłaństwa związane jest z otrzymaniem darów hierarchicznych poprzez nałożenie rąk przez biskupa, przy zgodzie i modlitewnym czuwaniu Ludu Bożego. Jest to łaska niezatarta i sakrament nie może być powtarzany. W artykule podkreśla się, że w misteriach ustanowionych przez Chrystusa Duch Święty uzdrawia i przemienia tych, którzy Go przyjmują. Dlatego Ortodoksyjny Kościół Koptyjski nazywa sprawowane misteria sakramentami wiary. Ich przyjmowanie zakłada wiarę człowieka, a jednocześnie ją umacnia i karmi. Kościół koptyjski wierzy, że w sprawowanych przez niego misteriach jest sam Jezus Chrystus.

Słowa kluczowe: kapłaństwo, sakramenty, prezbiterat, diakonat, episkopat, tożsamość kapłańska, Ortodoksyjny kościół Koptyjski.

Jezus Chrystus jest jedynym i prawdziwym kapłanem Kościoła. Poprzez jedyną i doskonałą ofiarę z samego siebie Jezus łączy upadłą ludzkość z Bogiem. Jest On Najwyższym Kapłanem i jedynym Pośrednikiem Nowego Przymierza. Zarówno królewskie kapłaństwo wszystkich wierzących, jak i kapłaństwo służebne mają swoje jedno źródło – Jezusa Chrystusa – Najwyższego Kapłana¹.

1. Ustanowienie sakramentu kapłaństwa

W teologii koptyjskiej sakrament kapłaństwa został ustanowiony przez Chrystusa, który z grona swoich uczniów wybrał dwunastu, których nazwał Apostołami. Wyboru dokonał na pewnej górze, na którą się wspiał i gdzie spędził całą noc na modlitwie (zob. Łk 6,12-13). Następnie wysłał ich, aby głosili

¹ A.C. Calivas, *Życie sakramentalne*, w: *Prawosławie*, K. Leśniewski (red.), Lublin 2009, s. 289-318 [tutaj s. 306].

Jego Ewangelię (zob. Mt 10,7). Dał im władzę, mówiąc: „Zapewniam was: Cokolwiek zwiążecie na ziemi, będzie związane w niebie, a co rozwiążecie na ziemi, będzie rozwiązane w niebie” (Mt 18,18). W Wielki Czwartek tylko im dał udział w tajemnicy Jego Ciała i Krwi mówiąc: „To czyńcie na moją pamiątkę” (Łk 22,19). Po zmartwychwstaniu Pan powiedział do nich: „Pokój wam! Jak Ojciec Mnie posłał, tak i Ja was posyłam. Gdy to oznajmił, tchnął na nich i powiedział: Weźcie Ducha Świętego! Komu grzechy odpuscicie, są mu odpuszczone, a komu zatrzymacie, są mu zatrzymane” (J 20,21-23) oraz „Idąc więc, czyńcie uczniami wszystkie narody, chrzcząc je w imię Ojca i Syna i Ducha Świętego, nauczając je zachowywać wszystko, co wam przykazałem” (Mt 28,19-20)².

W teologii koptyjskiej sakrament kapłaństwa zarezerwowany jest wyłącznie dla tych, którzy zostali wyświęceni na diakona, kapłana (prezbitera) lub biskupa (episkopa). Większość wiernych nie posiada w sobie łaski urzędowego kapłaństwa, ale jest powołana do zbawienia i życia wiecznego³.

2. Powołanie i szacunek dla kapłaństwa

Powołanie do kapłaństwa jest w teologii koptyjskiej wielkim honorem i zobowiązaniem, bo jest to pełna odpowiedzialności praca, służba Bogu, polegająca na prowadzeniu do zbawienia dusz ludzkich. Kapłaństwo jest Boskim: wezwaniem, wyborem, posłaniem, przeznaczeniem, poświęceniem, wiernością, mądrością i godnością.

Kapłaństwo jest Boskim wezwaniem: „Potem wszedł na górę i przywołał do siebie tych, których sam chciał, a oni podeszli do Niego. Ustanowił Dwunastu, których nazwał apostołami, żeby byli z Nim, aby mógł ich posyłać do głoszenia Ewangelii i aby mieli moc wypędzania demonów” (Mk 3,13-15).

Kapłaństwo jest Boskim wyborem: „W tych dniach Jezus wszedł na górę, aby się modlić. Spędził tam całą noc na modlitwie do Boga. Gdy nastał dzień, przywołał swoich uczniów

² Archbishop Basilios, *Priesthood, The Coptic Encyclopedia*, t. VI, New York – Oxford – Singapore – Sydney 1991, kol. 2015a.

³ A.C. Calivas, *Życie sakramentalne...*, s. 146-147

i wybrał spośród nich dwunastu, których nazwał apostołami” (Łk 6,12-13). Oraz w innym miejscu: „Nie wy Mnie wybraliście, ale Ja was wybrałem i postanowiłem, abyście szli i przynosili owoc, i aby wasz owoc był trwały...” (J 15,16).

Kapłaństwo jest Boskim posłaniem: „Potem Pan wyznaczył siedemdziesięciu dwóch innych i po dwóch rozesłał przed sobą do każdego miasta i okolicy, dokąd sam zamierzał przybyć” (Łk 10,1).

Kapłaństwo jest Boskim przeznaczeniem: „Wtedy po poście, modlitwie i włożeniu na nich rąk, wyprawili ich. A oni wysłani przez Ducha Świętego zeszli do Seleucji i stamtąd odpłynęli na Cypr” (Dz 13,3-4). Dlatego św. Paweł mówi: „A kiedy Bóg, który przeznaczył mnie od urodzenia i powołał swoją łaską, zechciał objawić mi swojego Syna, abym wśród pogan głosił Dobrą Nowinę o Nim...” (Ga 1,15-16).

Kapłaństwo jest Boskim poświęceniem: „Ja za nich poświęciłem siebie, aby i oni zostali uświęceni w prawdzie” (J 17,19). To uświęcenie oznacza poświęcenie samego siebie. Chrystus poświęcił całego siebie by służyć bliźnim i dziełu ich odkupienia. Wszyscy kapłani mają być sługami i naśladować Chrystusa, Najwyższego Kapłana i Sługę⁴.

Kapłaństwo jest Boską wiernością i mądrością: „Kto jest owym zarządcą wiernym i mądrym, którego pan ustanowił nad swoją służbą, aby w odpowiednim czasie wydawał jej żywność? Szczęśliwy ten sługa, którego pan, gdy przyjdzie, zastanie tak czyniącego” (Łk 12,42-43). Oraz: „Niech więc każdy uważa nas za sługi Chrystusa i szafarzy tajemnic Boga. A od szafarzy żąda się, aby każdy okazał się wierny” (1 Kor 4,1-2)⁵.

Kapłaństwo jest wielką godnością. Nikt nie bierze sam dla siebie tej godności. Ona jest dana przez Boga. To On dał przed wiekami tę godność Aaronowi. Również Chrystus nie wywyższa sam siebie, ale to Ojciec powiedział do Niego: „Ty jesteś Moim Synem, dzisiaj Ja Ciebie zrodziłem. Ty jesteś kapłanem na wieki na wzór Melchizedeka” (Hbr 5,5-6)⁶.

⁴ T.Y. Malaty, *Unity of the Church and the Church Sacrament*, Los Angeles 1999, s. 9.

⁵ Tamże.

⁶ Bishop Mettaous, *Sacramental Rites in the Coptic Orthodox Church*, Cairo 2002, s. 147-148.

3. Stopnie kapłaństwa

Ortodoksyjny Kościół Koptyjski wyróżnia trzy stopnie kapłaństwa: diakonat – do posługi, prezbiterat – do nauczania i episkopat do nadzoru i przewodniczenia Ludowi Bożemu. Trójstopniowa struktura kapłaństwa jest dla teologii koptyjskiej pewną analogią z zastępami chórów anielskich. Pierwsza hierarchia anielska: Serafini (Wj 10,18), Cherubini (Iz 6,2), Trony (Kol 1,16). Druga hierarchia: Panowania, Moce i Władze (Kol 1,16). Trzecia – Zwierzchności (1P 3,22), Archaniołowie, Aniołowie (Rz 8,38; 1 Tes 4,16). Hierarchia kościelna obejmuje (1) papieża lub patriarchę, metropolitę i biskupa; (2) biskupa pomocniczego, archiprezbitera i prezbitera (3) diakona, subdiakona i lektora. Być może pierwszym Ojcem Kościoła, który zauważył tę analogię był św. Klemens Aleksandryjski, który pisał, że w Kościele istnieją różne stopnie episkopatu, prezbiteratu i diakonatu. Są one, jego zdaniem, naśladownictwem chwały chórów anielskich i wezwaniem dla tych, którzy poszli śladami Apostołów, by żyli w doskonałej sprawiedliwości kierując się wskazaniem Ewangelii⁷

Pięciostopniowy diakonat

Teologia koptyjska podkreśla, że diakon jest sługą. Jego służba polega na pomocy kapłanowi i biskupowi w sprawowaniu liturgii. Kościół pierwotny wyznaczył siedmiu diakonów napełnionych Duchem Świętym i mądrością, aby pomagać w służbie. „Nie jest rzeczą słuszną, abyśmy zaniedbywali Słowo Boga, a obsługiwali stoły. Wybierzcie więc, bracia, siedmiu mężów spośród siebie, cieszących się dobrą sławą, pełnych Ducha i mądrości. Im zlecimy to zadanie” (Dz 6,2-3). Następnie „Przedstawili ich apostołom, którzy pomodlili się i włożyli na nich ręce” (Dz 6,6)⁸.

Apostołowie ustalili, że diakoni mają posiadać następujące predyspozycje: muszą być pełni Świętego Ducha i mądrości; powinni być wyznaczeni przez Apostołów przez nałożenie rąk oraz powinni wypełniać obowiązki w Kościele. Św. Paweł w *1 Liście*

⁷ Archbishop Basilios, *Priesthood*, kol. 2015b-2016a.

⁸ Bishop Mettaous, *Sacramental Rites...*, s. 148.

do Tymoteusza wymienił jeszcze inne cechy diakonów: „Podobnie diakoni powinni być uczciwi, nieobłudni, wstrzemięźliwi w picciu wina i niechciwi na pieniądze, zachowujący prawdy wiary z czystym sumieniem. Niech oni również zostaną sprawdzeni, a potem niech służą, będąc bez zarzutu. (...) Diakon też powinien mieć tylko jedną żonę, dobrze kierować dziećmi i swoim domem. Ci bowiem, którzy dobrze pełnią swoją służbę, zdobywają poważanie i wielką pewność w wierze, która jest w Chrystusie Jezusie” (1Tm 3,8-13)⁹.

W teologii Ortodoksyjnego Kościoła Koptyjskiego diakonat jest najniższym stopniem kapłaństwa. Diakonat jest pięciostopniowy. Pierwszym stopniem jest Epsaltos (kantor), Ognostis (lektor), Epideacon (subdiakon), Deacon (diakon) w pełni oraz Archdeacon (archidiakon). Kantor, lektor i subdiakon są niższymi święceniami i nie znajdują się poza święceniami hierarchicznymi.

Kantor – *Epsaltos*

Termin „Epsaltos” pochodzi od koptyjskiego słowa „Epsalmos” oznaczającego psalm lub hymn. Czyli „Epsaltos” znaczy śpiewający hymny. Zgodnie z tytułem, funkcja ta upoważnia do nauki i śpiewania hymnów i modlitw w kościele. Funkcja ta jest wymieniona kilkakrotnie w pierwotnym Kościele. Śpiewający hymny są wybierani spośród dzieci od szkoły podstawowej do wyższej. Jak mówi *Psalm* 8: „Ustami dzieci i niemowląt potwierdziłeś swą potęgę” (Ps 8,3). Kościół koptyjski zauważa, że mądrość zagnieżdża się w ludziach już w młodym wieku, podobnie wiara i liturgia Kościoła. Tak więc młodzi chłopcy mogą już spróbować prawowiernej wiary i czynnego uczestniczenia w liturgii. W ten sposób mogą wzrastać w Kościele w świętości: „Ja zaś jestem jak zielona oliwka w domu Bożym, łaskawości Boga zaufałem na wieki. Wobec Twoich świętych będę Cię wystawiał na wieki za to, co uczyniłeś, będę ufał Twojemu imieniu, bo jest dobre” (Ps 52,10-11). Śpiewający hymny mają prawo do noszenia tuniki bez stuły¹⁰.

⁹ Archbishop Basilios, *Priesthood*, kol. 2016a.

¹⁰ Bishop Mettaous, *Sacramental Rites...*, s. 149-150.

Przyjęcie do posługi kantora odbywa się zaraz po modlitwie pojednania. Archidiacon przyprowadza dzieci, które mają zostać śpiewającymi hymny (kantorami). Młodzieńcy ustawiają się z szacunkiem przed ołtarzem. Biskup pyta o ich uczestnictwo w nabożeństwach w kościele, w katechezie, znajomość hymnów, posłuszeństwo i zachowanie w kościele, domu i wśród ludzi. Udziela im rad, jak mają zachowywać posłuszeństwo, nie obrażać, nie kłamać, nie przysięgać. Mówi, jak ważna jest regularna spowiedź i przyjmowanie Komunii świętej. Biskup, udzielający posługi musi, być pewny, że ci, którzy zaraz przyjmą posługę *Epsaltos* są na czczo, ponieważ mają po Mszy przyjąć Komunię.

Biskup rozmawia też z rodzicami kandydatów i prosi, by pomagali swoim dzieciom wypełniać zalecenia, nie zabraniali przychodzić do kościoła. Prosi również kapłana, by ten dbał o ich życie duchowe, nadzorował ich regularną spowiedź. Instruuje też starszych diakonów, by poświęcili czas na uczenie i tłumaczenie młodszym kolegom obrzędów i hymnów. Następnie rozpoczyna obrzęd nadania posługi *Epsaltos*. Biskup zaczyna od Modlitwy Pańskiej, a potem modli się o dobrą i godną posługę dla kandydatów, o błogosławieństwo dla nich, napełnienie bojaźnią Bożą, mocą, by talentem, który otrzymali mogli służyć Kościołowi wychwalając Boga. Następnie czyni nad kandydatami trzykrotnie znak krzyża. Mówi: „... (imię), śpiewający hymny w świętym Bożym kościele (nazwa parafii)” Czyniąc pierwszy znak krzyża mówi: „niech cię błogosławi Bóg Ojciec, Amen”; drugi znak krzyża: „Jego Jednorodzony Syn, nasz Pan Jezus Chrystus, Amen”; trzeci znak krzyża: „Niech Cię błogosławi Święty Duch Paraklet, Amen” Teraz dzieci otrzymują tuniki, nad którymi biskup robi trzykrotnie znak krzyża zanim je włożą. Potem stają przed dorosłymi *Epsaltos*, a ci przekazują im odpowiedzi i hymny mszalne. Następnie przystępują do Komunii świętej.

Zamiast przyjęcia posługi *Ognostis* (lektora), śpiewający hymny może być wybrany na *Arch-ognostis*, zwłaszcza, kiedy jest niewidomy. Staje się wtedy liderem śpiewających hymny i kieruje chórem w czasie liturgii i obrzędów. Posługi lidera śpiewających hymny również udziela biskup podczas specjalnego obrzędu, w czasie Mszy¹¹.

¹¹ Tamże, s. 150-151.

Lektor – *Ognostis*

Ognostis jest greckim słowem pochodzącym od dwóch słów: *anagnosma* – czytanie i *tis* – związane. Więc *Ognostic* znaczy lektor. Kościół koptyjski wyznaczył warunki, jakie musi spełniać lektor. Nie może mieć mniej niż osiemnaście lat, musi cieszyć się dobrą opinią swojej wspólnoty i kapłanów, ma być sprawdzony względem zdolności do czytania i rozumienia Biblii, musi regularnie przystępować do spowiedzi, Komunii świętej, uczęszczać regularnie do kościoła i czytać Pismo Święte. Od kandydata na lektora Kościół wymaga gotowości do służenia, gorliwości i pokory¹².

Przepisy Ortodoksyjnego Kościoła Koptyjskiego zwracają uwagę na odpowiedzialność lektora, który powinien codziennie czytać Biblię, znać pisma Apostołów, musi posiadać umiejętność płynnego czytania, bez pomyłek, żeby całe zgromadzenie słuchało i rozumiało, co czyta. Kiedy biskup udziela kandydatowi posługi lektora, mówi do niego: „Musisz uczyć się Biblii rozdział po rozdziale, bo w niej jest tchnienie Boga, dla którego powierzana Ci jest nauka ludzi” Lektor może również, za zgodą biskupa albo kapłana, mówić kazania.

W czasie obrzędu nadania posługi kandydat stoi przed ołtarzem ubrany w tunikę. Kapłan i przedstawiciele jego parafii stoją za nim, a potem też klękają przed ołtarzem i biskupem, który nadaje posługę. Biskup pyta zgromadzenie, czy kandydat rzeczywiście jest godny nowej funkcji, a zgromadzenie odpowiada, że jest. Biskup bierze nożyczki i robi pięć małych cięć we włosach kandydata – zaznacza cięciami znak krzyża. Podczas kolejnych cięć mówi: „Błogosławiony w Bogu Ojcu, Amen. Błogosławiony w Jego Jednorodzonym Synu, naszym Panu Jezusie Chrystusie, Amen. Błogosławiony w Świętym Duchu Paraklecie, Amen.

Biskup pyta zgromadzenie o zdolności kandydata do bycia wiarygodnym świadkiem Boga i Kościoła i do przekazywania słów Apostołów.

Symboliczne obcięcie włosów oznacza odcięcie od wszelkiego zła i niedobrych przyzwyczajień. To obcinanie włosów na kształt krzyża i wspomnianie przez biskupa Trójcy Świętej świad-

¹² Tamże, s. 152-153.

czy o łaskach i zdolnościach, jakie diakon otrzymuje od Świętej Trójcy dzięki śmierci Chrystusa na krzyżu. Pięć cięć to pięć ran Chrystusa. Po obrzędzie obcięcia włosów na kształt krzyża u każdego z kandydatów, stoją oni słuchając modlitwy i przekazywanych im wskazań. Biskup prosi Boga o przekazanie im zaszczytu służenia Sobie, sprawienia, by stali się godnymi bycia lektorami. Zgromadzenie odpowiada: „Panie, wysłuchaj nas, Panie obdarz nas łaską, Panie, Błogosław nas” Biskup podchodzi do każdego lektora i ujmując w dłonie jego skronie mówi: „O Boże, Panie nasz... ukaż Swą twarz Swoim sługom... pozwól, aby słuchali Twoich świętych słów i przestrzegali przykazań. Obdarz ich pokornym sercem żeby słuchali i studiowali Twoje prawo, aby umoralniało ich i ich słuchaczy” Ręce biskupa w tym momencie symbolizują ręce Boga, które otwierają ludzkie umysły i uwalniają język do uczenia innych i niesienia pełnych mocy słów Bożych. Potem biskup modli się: „O Mistrzu i Panie Jezu Chryste, który wybrałeś swojego sługę Ezdrasza i dałeś mu mądrość żeby czytał Twoje prawo ludziom... daj również im mądrość i ducha prorokowania do recytowania Twoich świętych słów błogosławiających Twoich ludzi” To bardzo ważne, aby reputacja lektorów była bez zarzutu, by wprowadzali słowa, które czytają, w życie, aby nie byli powodem potknięć. Musi oferować czystą służbę, jak uczy przykład Ezdrasza¹³.

Biskup daje lektorom następujące wskazania: mają czytać rozdział po rozdziale Pismo Święte, mają nauczyć się przykazań Bożych i przekazywać je ludziom. Mają dbać o swoją nieskazitelną reputację i mają być jak latarnia morska, która daje światło ludziom wokół. Na koniec liturgii biskup czyni znak krzyża nad ich szatami. Lektorzy nakładają je i zajmują miejsca wśród starszych diakonów, którzy przekazują im hymny i odpowiedzi na wezwania podczas Mszy. Na koniec Mszy przyjmują Komunię świętą, a biskup wypija Krew Pańską i zanim wypije wodę, dmucha w twarz każdego lektora mówiąc: „Weźmijcie Świętego Ducha”¹⁴.

Lektorzy w Ortodoksyjnym Kościele Koptyjskim noszą białe tuniki (biel jest właściwym kolorem dla sług Jezusa). Chrystus jest

¹³ Tamże, s 153-155.

¹⁴ Tamże, s. 156.

jedynym obleczonym w światło, po przemienieniu na Górze Tabor jego odzienie stało się świetliste, lśniąco białe (Mk 9,3). Biel oznacza czystość, którą muszą oznaczać się diakoni i kapłani.

Lektorzy mają też stułę przewieszoną na krzyż przez lewe ramię, naokoło talii i jej koniec ma zwisać z ramion. Stuła otacza talię na znak gotowości do służby jak w przypadku Jana Chrzciciela, którego talię okalała skóra. Stuła jest przewieszona na kształt krzyża, żeby przypominać słowa Jezusa: „Jeśli kto chce pójść za Mną, niech się zaprze samego siebie, niech weźmie swój krzyż i niech Mnie naśladowuje”(Mt 16,24).

Biskup przycina włosy lektorom, ale nie nakłada na nich rąk. Lektorzy mogą się żenić, a gdy ich żony umrą, mogą się ożenić powtórnie¹⁵.

Subdiakon – *Epideacon*

Epideacon to greckie słowo złożone z dwóch: *epi* – asystent i *diakon* – diakon. Więc *epideacon* oznacza „asystent diakona” Subdiakonem nie może być mężczyzna poniżej dwudziestego roku życia. Musi wcześniej osiągnąć biegłość w znajomości w sprawach kościelnych i posiadać odpowiednią dla posługi mądrość. Musi być rekomendowany przez wspólnotę i diakonów oraz winien być znany ze swojej prawości i dobrych czynów¹⁶.

Do obowiązków koptyjskiego subdiakona należy pilnowanie drzwi kościoła, aby nie wchodzili do niego heretycy i fałszywi nauczyciele; odpowiedzialność za: przydzielenie miejsc w kościele dla mężczyzn, kobiet, mnichów itd.; zapalanie lamp w kościele; porządkowanie ksiąg kościelnych, a także szat kapłanów i wiernych; pomaganie innym diakonom i zastępowanie ich w razie potrzeby.

Obrzęd ustanowienia subdiakonów ma miejsce po modlitwie pojednania. Kandydaci klękają przed ołtarzem (bez tunik). Biskup odmawia modlitwę dziękczynną, potem okadza wszystkie strony świata. Biskup, skierowany na wschód modli się: „O wszechmocny Panie... przyjmij na subdiakona Twego sługę (imię) czekają-

¹⁵ Tamże.

¹⁶ Tamże, s. 156-157.

cego tu aż obdarzysz go niebiańskimi zdolnościami”. Starszy diakon (*archdeacon*) mówi: „Niech Twoja łaska, Panie Jezu Chryste, udoskonali nasze słabości, i zstąpi na naszego brata, który ma zostać subdiakonem” Obrzęd jest sprawowany przez biskupa, ale kapłan albo starszy diakon mogą mu pomagać w niektórych modlitwach. Biskup twarzą ku wschodowi modli się: „Tak, Panie, spraw aby byli godni zaproszenia do bycia subdiakonami” Zgromadzenie modli się: „Panie, wysłuchaj nas, Panie obdarz nas łaską, Panie błogosław nas”. Następnie biskup kieruje twarz na zachód, dotyka dłońmi skroni subdiakona i mówi: „O, Panie, Mistrzu, skieruj swe oblicze do Swojego sługi (imię), żeby stał się subdiakonem. Napełnij go Świętym Duchem, żeby stał się godny by dotykać świętych naczyń”¹⁷.

Subdiakon może dotykać naczyń z ołtarza tylko żeby je osuszyć po Mszy specjalną lnianą ściereczką przeznaczoną do tego. Biskup prosi Boga o obdarzenie nowych subdiakonów łaską, aby godnie wypełniali nowe zadania. Biskup namaszcza czoło prawym kciukiem mówiąc: „Wzywamy cię w tym świętym Bożym Kościele. Amen”, a zgromadzenie odpowiada: „Amen” Starszy diakon mówi: „... (imię), subdiakon dla świętego domu Boga. Amen” A zgromadzenie odpowiada: „Amen” Biskup robi kciukiem 3x znak krzyża na czole każdego subdiakona i mówi: „Stajesz się (imię) subdiakonem dla kościoła (nazwa parafii) w imię Ojca...”¹⁸.

Teologia koptyjska podkreśla, że w czasie kreślenia znaku krzyża, na subdiakonów zstępuje Duch Święty i obdarza darami, by mogli służyć Bogu. Potem Biskup dziękuje Bogu. Po uczynieniu znaku krzyża nad tunikami i stułami, nakłada je subdiakonom, a następnie instruuje ich, jakie będą mieli zadania. Na koniec Mszy subdiakoni przyjmują Komunię świętą.

Szaty liturgiczne subdiakonów, łącznie ze stułą, są takie jak u lektorów. Stułę wiąże się wokół pasa. Zamiast stuły, mogą użyć czerwonego sznurka. Zasadą liturgiczną jest to, że Biskup w czasie nadania posługi nie nakłada rąk na subdiakona. Subdiakon może się ożenić¹⁹

¹⁷ Tamże, s. 157.

¹⁸ Tamże, s. 158.

¹⁹ Tamże.

Diakon

W świetle prawa Ortodoksyjnego Kościoła Koptyjskiego diakon nie może mieć mniej niż 25 lat. Musi przejść okres próbny, podczas którego sprawdza się jego dojrzałość, zdolność do pełnienia posługi: „Niech oni również zostaną sprawdzeni, a potem niech służą, będąc bez zarzutu” (1 Tm 3,10). Kandydaci na diakonów muszą być przykładem dla innych w zdolności przemawiania, postawie, miłości, czystości, dbaniu o swoje życie duchowe. Powinni być pokorni, nie mogą być chciwi, ale gotowi do poświęceń, muszą być ludźmi z zasadami i nie mogą nikogo faworyzować. Ich obowiązkiem jest systematyczne czytanie Pisma Świętego i ksiąg duchowych. Muszą być rekomendowani przez wspólnotę Kościoła jako godni nadawanej posługi.

Kościół koptyjski podkreśla, że zadaniem diakona jest: odpowiedzialność za udzielanie odpowiedzi podczas litanii czytanych w czasie liturgii przez kapłana; za rozpoczynanie modlitw z wiernymi; utrzymanie porządku i zachowanie ciszy w kościele, dbanie, by wierni zachowywali się godnie; pomaganie kapłanowi w czasie odwiedzania wspólnoty Kościoła. Diakon jest również odpowiedzialny za zapamiętanie nazwisk darczyńców Kościoła, żeby kapłan później wymienił ich podczas litanii ofiarodawców²⁰.

Dawniej diakoni mieli swoje miejsce za zachodnimi drzwiami kościoła nazywane pokojem diakonów, gdzie diakoni przebywali i odbierali ofiary i dary ludzi zanim wejdą do kościoła. Notowali nazwiska darczyńców, a potem przekazywali kapłanowi²¹.

Współcześnie koptyjski diakon jest również odpowiedzialny za sprzątanie ołtarza i porządkowanie naczyń liturgicznych. Musi dbać, żeby ołtarz był czysty i nakryty zanim przyjdzie kapłan. Może czytać czytania w czasie liturgii. Jeśli to jest konieczne, może nieść kielich i podawać zgromadzonym Najświętszą Krew za pozwoleniem kapłana. Do jego zadań należy troska o wdowy, sieroty, chorych – ma pomagać im na polecenie kapłana. Na prośbę biskupa lub kapłana może uczyć i głosić kazania.

²⁰ Tamże, s. 159.

²¹ Tamże, s. 160-161.

Diakon i archidiakon (starszy diakon) noszą tunikę i czerwoną stułę symbolizującą Krew Chrystusa. Stuła musi być przewieszona przez lewe ramię, co przypomina niesienie krzyża przez Jezusa. Brzeg stuły symbolizuje skrzydła anielskie. Mogą mieć specjalne nakrycie głowy ozdobione krzyżem i przypominające Chrystusa i świętych (to jest stara tradycja i nie wszyscy teraz mają to nakrycie głowy)²².

Ortodoksyjny Kościół Koptyjski wypracował zasady posługi diakona i archidiakona. Jeżeli nie jest żonaty przed przyjęciem święceń, nie wolno mu się żenić. Jeżeli był żonaty w czasie wyboru, a jego żona odejdzie później od niego, nie może się powtórnie ożenić podobnie, jak w przypadku kapłanów. Jeśli chciałby się ożenić, nie może być dłużej diakonem. Diakon musi uczyć się języka koptyjskiego, bo to jest bardzo ważne w obrzędach Kościoła, czytaniu, hymnach i modlitwach; jest o wiele lepiej, gdy czytają w języku koptyjskim niż angielskie czy arabskie tłumaczenie. Diakon winien uczyć się hymnów i recytować je, ma pomagać w każdej liturgii i modlitwie, powinien przychodzić na Msze wcześniej; jeśli przyjdzie spóźniony, nie jest godzien nosić tuniki i służyć. Zanim włoży tunikę, kapłan musi zrobić nad nią znak krzyża (oznacza to zgodę kapłana na to, by diakon służył do Mszy, przyjął Komunię i to też znak, że diakon przestrzega praw Kościoła i nie jest ekskomunikowany). Podczas błogosławieństwa tuniki diakon skłania głowę, albo klęka, a następnie całuje krzyż i rękę kapłana. Przy wkładaniu szaty diakon odmawia Psalm 30 i 93: „Będę Cię Panie wysławiał...” i: „Pan jest królem, odział się w majestat...” Tunikę diakon może nosić wyłącznie w kościele; po Mszy należy ją zdjąć, a przy zdejmowaniu diakon wymawia słowa *Psalmu 47*: „Klaszczcie w dłonie wszystkie narody” Wszyscy diakoni muszą brać udział w nieszporach i wieczornych modlitwach. Każdy musi mieć swojego spowiednika i spowiadać się raz w miesiącu. Mają też przyjmować Komunię św. podczas każdej Boskiej Liturgii, w której posługują. Podczas rozdawania Komunii muszą się zmieniać, aby każdy mógł udzielać Komunii wiernym. Diakoni trzymają świece podczas liturgii i modlitw. Nie mogą rozmawiać z innymi podczas liturgii ani wychodzić z kościoła bez ważnego powodu. W każdym kościele musi być archi-

²² Tamże, s. 161-162.

diakon (starszy diakon), który czuwa nad organizacją i kieruje pozostałymi diakonami. Na cotygodniowych spotkaniach diakoni uczą się rytuałów Kościoła, hymnów, dogmatów. Pierwszeństwo do posługiwania mają diakoni, którzy systematycznie uczestniczą w Boskiej Liturgii i nabożeństwach, więc jeśli któryś opuści Eucharystię, albo nie włoży tuniki podczas Mszy, następnym razem musi czekać na swoją kolej. Diakon nie może chełpić się swoim głosem, kiedy śpiewa hymny, czyta, ale ma być pokorny. Nie wolno mu pić alkoholu ani palić papierosów. Musi uważać na swój język: nie kłamać, nie przysięgać, nie obrażać. Powinien angażować się społecznie i duchowo, pomagać innym, służyć pomocą w szkółce niedzielnej, na spotkaniach formacyjnych, dzielić się doświadczeniem i wiedzą. Musi być zorientowany w różnych tematach kościelnych²³.

Archidiakon

Termin *Archidiakon* pochodzi z dwóch greckich słów: *arch* – lider i *deacon* – diakon. Więc archidiakon to lider diakonów, starszy diakon. Aby objąć ten urząd musi być człowiekiem biegłym w pozdrowieniach ze świętej księgi, mieć duże doświadczenie jako psalmista, lektor, subdiakon i diakon. Archidiakon powinien dobrze znać obrzędy Kościoła koptyjskiego i hymny na każda okazję. Wymagany wiek to minimum 28 lat. Kandydat na archidiakona musi mieć dobrą opinię i prowadzić nieskazitelne życie. Powinien też być rekomendowany przez wspólnotę²⁴.

Do jego obowiązków należy znajomość diakonów, którymi ma zadanie kierować i ponosić za nich odpowiedzialność, winien być uszami i oczami biskupa: na bieżąco informować go o sytuacji we wspólnocie oraz prezentować tych, którzy zostali wybrani w poszczególne szeregi diakonów.

W czasie obrzędu ustanowienia archidiakon otrzymuje pozwolenie na: trzymanie kielicha z Krwią Chrystusa oraz obsługiwanie sierot i wdów.

²³ Tamże, s. 163-164.

²⁴ Tamże, s. 164.

Biskup po zapytaniu zgromadzenia, czy kandydat spełnia warunki, modli się o łaskę mądrości i mocy dla niego. Robi nad nim trzykrotnie znak krzyża, a potem ubiera w szaty – tunikę i stułę. Teraz może pomagać w liturgii. Szaty i zasady życia są takie, jak u diakona.

Diakonise

W pierwotnym Kościele diakonise pomagały Apostołom, a potem biskupom i kapłanom w ich posługach. Początkowo pomagać mogły tylko owdowiałe kobiety albo dziewice powyżej sześćdziesiątego roku życia. Święty Paweł poruszał w swoich pismach problem wdów w pierwszym Kościele i na podstawie jego słów możemy określić warunki, jakie musiała spełniać diakonisa: musiała być wdową, która była żoną jednego mężczyzny (1 Tm 5,9) albo dziewicą. Jeśli była wdową, nie mogła mieć mniej niż sześćdziesiąt lat, ponieważ obawiano się młodego wieku i chęci ewentualnego, ponownego wyjścia za mąż, które mogłoby przeszkadzać w posłudze. Winna mieć nienaganną opinię, kulturę osobistą i znać swoje obowiązki i umieć służyć innym. Przykładem biblijnej diakonisy jest Feba, o której pisze św. Paweł: „Polecam wam Febę, naszą siostrę, która jest diakonisą Kościoła w Kenchrach. Przyjmijcie ją w Panu w sposób godny świętych i wesprzyjcie w każdej potrzebie. Wielu bowiem objęła swą opieką, także i mnie samego” (Rz 16,1-3)²⁵.

Św. Paweł wspomina także diakonisę Teklę, która była jego uczennicą. Po swoim nawróceniu przyjęła chrzest i stała się uczennicą św. Pawła, który przydzielił ją do posługi w Ikonii, jej kraju rodzinnym. Torturowano ją, jednak Pan Bóg ratował ją za każdym razem. Całe życie poświęciła służbie. Kiedy skończyła osiemdziesiąt lat, wiodła pustelnicze życie i w pokoju umarła²⁶.

W trzynastym wieku posługa konsekrowanych diakonis została zniesiona, ale ze względu na potrzebę posługi kobiet w Kościele, Papież Szenuda III w 1981 roku zdecydował, żeby przywrócić ich posługę w kairskich kościołach. Dzisiaj wielu biskupów Ko-

²⁵ Tamże, s. 166-167.

²⁶ Tamże, s. 167.

ścioła koptyjskiego ma konsekrowane diakonisy w swoich diecezjach. Na Świętym Synodzie Koptyjskim w 1992 roku ustalono, jak ma wyglądać obrzęd nadania posługi, warunki, jakie ma spełniać kandydatka i jej obowiązki: musi wiedzieć, że jej ranga nie jest taka, jak ranga kapłanów. Nie ma kapłaństwa kobiet. Maryja, Matka Jezusa nie była kapłanką, chociaż możemy mówić o jej duchowym macierzyństwie dla Apostołów i jej towarzyszeniu im; posługa diakonis jest podobna do posługi diakonów: *Ognostis* – odpowiadają kobiety konsekrowane, *Epideacon* (subdiakonom) – asystentki diakonis, diakonom – diakonise²⁷.

Liturgiczny obrzęd ustanowienia diakonis nazywa się w Kościele koptyjskim obrzędem konsekracji konsekrowanych. Funkcja diakonis nadawana jest w czasie Eucharystii przez biskupa, ale bez nałożenia rąk. Jest to Msza święta wyłącznie dla kobiet.

Nadanie posługi odbywa się, poprzez słowa biskupa: „Ustanawiamy cię (imię) diakonisą dla świętego Ortodoksyjnego Kościoła Bożego” W obrzędzie nadania posługi kobiet konsekrowanych i asystentek diakonis słowa te są pomijane.

Na spotkaniach dla dzieci i kobiet diakonisa może nauczać, ale nie wolno jej nauczać mężczyzn w kościele, ani na spotkaniach dla mężczyzn. O tym też mówił św. Paweł: „Nie pozwalam też kobiecie nauczać ani górować nad mężczyzną, lecz ma trwać w cichości” (1 Tm 2,12). Na Boskiej Liturgii sprawowanej dla mniszek albo kobiet konsekrowanych, nie wolno im też czytać pism Apostołów, bo tylko kapłan lub diakon może to robić.

Prawo Ortodoksyjnego Kościoła Koptyjskiego podkreśla, że konsekracji kobiet na diakonise może dokonać tylko biskup. Po pięciu latach od konsekracji kobieta może zostać asystentką diakonisy, a po kolejnych pięciu latach służby i nienagannego życia diakonisą. O promocji na diakonisę decyduje komisja ds. konsekracji kobiet.

Diakonise w Kościele koptyjskim wykonują następujące posługi: pomagają kapłanowi podczas chrztu świętego starszych kobiet (nie w obrzędzie). Kapłan musi tylko zanurzyć głowę chrzczonej kobiety trzy razy w wodzie wzywając imiona Trójcy Świętej. Potem wychodzi i wraca dopiero, kiedy kobieta się ubierze. Udziela jej wtedy sakramentu bierzmowania namaszczać

²⁷ Tamże.

tylko widoczne spod ubrania części ciała. Diakonisa towarzyszy kobiecie i pomaga przygotować się do chrztu np. rozebrać czy potem ubrać. Diakonise troszczą się o miejsca dla kobiet w kościele, upewniają się, że podchodzący do Komunii należą do Ortodoksyjnego Kościoła Koptyjskiego i regularnie się spowiadają. Muszą być też odpowiednio i godnie ubrani, a kobiety powinny mieć zakrytą głowę. Diakonise służą też pomocą w czasie spotkań kościelnych młodych dziewcząt i kobiet, odwiedzają młode dziewczęta i kobiety, zachęcając je do przychodzenia na Boską Liturgię i spotkania w kościele. Pomagają też w niedzielnej katechezie. To one opiekują się dziećmi w kościelnym centrum opieki (kobieta jest najlepszą opiekunką ze względu na swoją cierpliwość). Z ich pomocy korzystają wierni w wielu społecznych posługach – przy wdowach, potrzebujących i biednych, sierotach²⁸.

Prezbiter – kapłan

Słowo kapłan (*presbyter*) pochodzi z syryjskiego słowa *Kashisho* oznaczającego „starszego” Greckie słowo *Epresvateros* również oznacza „starszego” Termin „elder” (starszy, prezbiter, kapłan) występuje w Nowym Testamencie: „Kiedy w każdym Kościele wśród modlitw i postów, przez włożenie rąk ustanowili im starszych, polecili ich Panu, w którego uwierzyli” (Dz 14,23); a także: „Zostawiłem Cię na Krecie, abyś uporządkował to, co zostało do zrobienia i ustanowił w każdym mieście starszych, zgodnie z tym, co ci poleciłem” (Tt 1,5); i w *Liście św. Jakuba*: „Cierpi ktoś z was? Niech się modli. Jest ktoś w dobrym nastroju? Niech śpiewa psalmy. Ktoś z was choruje? Niech zaprosi prezbiterów Kościoła i niech się modlą nad nim, namaszczając go olejem w imię Pana” (Jk 5,13-14).

Kapłaństwo jest w Kościele koptyjskim świętym sakramentem, w czasie którego biskup nakłada ręce na głowę kandydata, a Święty Duch zstępuje na niego i sprawia, że staje się on kapłanem. Dostaje moc sprawowania sakramentów Kościoła i głoszenia doktryny. Słowo „kapłan” oznacza duchownego, który powołany jest do służby ludziom.

²⁸ Tamże, s. 167-168.

Teologia koptyjska podkreśla, że kapłan jest sługą Bożym, szafarzem sakramentów (oprócz sakramentu kapłaństwa). Prezbiterem może zostać wyłącznie mężczyzna, który ukończył 30 rok życia, czyli w wieku, w którym Chrystus rozpoczynał swoją publiczną działalność. W tym wieku osiąga bowiem dojrzałość intelektualną i może z szacunkiem i godnością sprawować posługę. Musi być mężem jednej żony, a jego małżeństwo musi być legalne i prawidłowo zawarte. Jeżeli jest wdowcem, nie wolno mu po raz kolejny ożenić się, ponieważ stając się ojcem wszystkich kobiet, nie może poślubić swojej córki.

Święty Paweł w *Liście do Tytusa* wymienia cechy biskupów, które mogą dotyczyć też prezbiterów: „Może to być ktoś, kto jest nienaganny, jest mężem jednej żony i ma dzieci wierzące, nieskarżane o rozpustę lub niekarność” (Tt 1,6), a biskup, jako szafarz Boga, powinien być: „nienaganny, niezrozumiały, nieskory do gniewu, do nadużywania wina, awantur, aby nie szukał nieczystych korzyści, ale był gościnny, kochający dobro, rozsądny, sprawiedliwy, pobożny, powściągliwy, trzymający się wierniej wykładni nauki, aby był zdolny także podnosić na duchu przez zdrowe nauczanie i zawstydząć tych, którzy się przeciwstawiają” (Tt 1,7-9)²⁹.

Nic więc dziwnego, że Ortodoksyjny Kościół Koptyjski wymienia cechy, którymi powinien charakteryzować się prezbiter. Ma być: nienaganny, chwalony przez innych, mąż jednej żony lub wdowiec, trzeźwo myślący i nie leniwy, kontrolujący się, skromny, wyróżniający się skromnością we wszystkim: w jedzeniu, ubraniu itd. Te same cechy musi mieć jego żona i dzieci, nie mogą być zgorszeniem dla nikogo. Prezbiter ma być również: gościnny, służący pomocą innym. Powinien mieć cechy nauczyciela, umieć wytłumaczyć, dobrze znać Pismo Święte, tematy kościelne, doktrynę Kościoła i służyć innym swoją wiedzą, być gotowym do odpowiedzi na pytania, upominać innych. Ma być nieskory do pijaństwa, bo: „Wino jest szydercą, mocny napój prowadzi do zwady, kto się w nim zgubi, nie jest mądry” (Prz 20,1). Łagodny, musi przygarniać ludzi ojcowską miłością, nie terrorem. Nie może być chciwy, nie może troszczyć się o gromadzenie dóbr, ale pomagać biednym; „Ci, którzy dążą do bogactwa,

²⁹ Tamże, s. 176-177.

wpadają w pokusy i zasadzki oraz liczne nierozumne i szkodliwe pożądanía, które prowadzą ludzi do zguby i zatracenia. Korzeniem bowiem wszelkiego zła jest chciwość na pieniądze. W pogoni za nimi, niektórzy odłączyli się od wiary i zgotowali sobie liczne cierpienia” (Tm 6,9-10). Jak mistrz Jezus Chrystus, prezbiter musi być delikatny, a nie kłótniwy, „Nie będzie się spierał ani krzyczał, a na ulicy nikt nie usłyszy Jego głosu. Nadłamaanej trzciny nie dołamię ani gasnącego knota nie dogasi, dopóki zwycięsko nie przeprowadzi sądu” (Mt 12,19-20). Musi delikatnie i taktownie obchodzić się ze wspólnotą i służbą liturgiczną, nie może być dumny i prowokować problemy i spory, ma być cierpliwy i pokorny, spokojnie tłumaczyć niepokornym, sprzeciwiającym się nauce Kościoła. Powinien też być dobrą głową rodziny i dobrze prowadzić dom, bo jeśli tego nie robi dobrze, jak może prowadzić wspólnotę Kościoła? Dom jest małym Kościołem i ojciec jest głową rodziny, żywicielem i obrońcą. Jego dzieci muszą być posłuszne; one są jakby lustrem myśli rodziców, dowodem ich zdolności ewangelicznych i wychowawczych. Jeśli dzieci są posłuszne rodzicom, zachowują naukę Jezusa, której nauczyli ich rodzice, to jest dowód na sukces ich ojca i może on zostać kapłanem. Musi być bardzo wierzący i pokorny, musi być świadomy swoich obowiązków w Kościele, musi być gotowy na niesienie Chrystusowego jarzma z pokorą i cierpliwością, musi przyciągać ludzi do Kościoła, cieszyć się spotkaniami z ludźmi i być dla nich radością, a nie powodem do zmartwień³⁰.

W teologii koptyjskiej różnica między kapłanem i biskupem polega na tym, że biskup może namaszczać księży (nakłada na nich ręce). To namaszczenie ma być dokonane rozważnie: „Rąk na nikogo nie nakładaj pochopnie i nie miej udziału w cudzych grzechach” (1Tm 5,22)³¹.

Koptyjskie prawo kościelne mówi, że kapłan jest namaszczany przez jednego biskupa, ale na biskupa nakładają ręce dwaj lub trzej biskupi. Biskup może być sędzią kapłanów: „Nie przyjmuj skargi na prezbitera, chyba, że na podstawie zeznania dwóch albo trzech świadków” (1Tm 5,19)³².

³⁰ Tamże, s. 177-178.

³¹ Archbishop Basilios, *Priesthood*, kol. 2016a.

³² Bishop Mettaous, *Sacramental Rites...*, s. 178.

Szeregi kapłaństwa w Ortodoksyjnym Kościele Koptyjskim obejmują dwa lub trzy stopnie: prezbiter, archiprezbiter (godność nie będąca święceniem) i biskup (khoori). Prezbiterat jest pierwszym i zasadniczym poziomem kapłaństwa. Kapłan czyli starszy, jest rzecznikiem, łącznikiem Boga ze wspólnotą. Prezbiter ma prawo do udzielania wszystkich sakramentów Kościoła oprócz ordynowania kapłanów, które przypisane jest władzy biskupiej.

Prezbiter jest nauczycielem, który ma uczyć ludzi słów Boga i prowadzić ich Bożą drogą cnót i tajemnic religii, ma tłumaczyć dogmaty i Objawienie Boże: „Wargi kapłana bowiem powinny strzec wiedzy, wtedy inni będą szukać Prawa w jego ustach, gdyż jest on wysłannikiem Pana Zastępów” (Ml 2,7). Kapłan ma być ojcem, pasterzem dzieci, współczującym, odwiedzającym je, troszczącym się, otaczającym miłością, gorliwie wiodącym je ku zbawieniu, do Chrystusa, ponieważ jego zbawienie jest związane z ich zbawieniem. Ma pokornie służyć, jak dał przykład Jezus umywając uczniom nogi³³.

Liturgia koptyjska ma bardzo rozbudowany obrzęd święceń kapłańskich. Do święceń dopuszcza się wyjątkowo nawet tych, którzy wcześniej nie mieli diakonatu. Po modlitwie pojednania przyszedł prezbiter staje przed sanktuarium przodem do wspólnoty i powtarza za kapłanem jego słowa, w których prosi o łaskę przyjęcia w szeregi kapłanów, obiecuje przestrzegać wszystkich praw Bożych, dobrze prowadzić wiernych ku zbawieniu, być cierpliwym, troskliwym, nikogo nie faworyzować, ale dbać o wszystkich. Prosi Boga o siłę do wzięcia tej odpowiedzialności, o wiarę i obdarzenie wszelkimi potrzebnymi łaskami. Potem staje twarzą skierowaną na wschód, zakłada szatę diakona i skłania głowę przed ołtarzem i biskupem.

Biskup odmawia modlitwę dziękczynną z wiernymi, okadza cztery strony świata. Modli się o obdarzenie łaską kandydata do kapłaństwa. Patrząc na wschód, nakłada prawą rękę na głowę kandydata i mówi: „Mistrzu i Panie, wejrzyj na sługę swego (imię), który staje się kapłanem przez prośbę tych, którzy go przyprowadzili, napełnij go Świętym Duchem, łaską i zdolnością doradzania, żeby pomagał i prowadził Twoich ludzi z czystymi sercami” I dalej prosi o obdarzenie go duchem mądrości, żeby

³³ Tamże.

głosił doktrynę i uczył ludzi. Biskup patrzy na wschód, robi znak krzyża nad wyświęconym i mówi: „Wzywamy cię do świętego Kościoła Boga. Amen”³⁴.

Następnie archidiakon mówi: „(imię), nowe kapłańskie imię, kapłanem dla Świętego ołtarza kościoła (nazwa kościoła) i miasta (albo wsi) z miłości Pana Jezusa. Biskup robi trzykrotnie znak krzyża nad nowym kapłanem i za każdym razem mówi: „Nazywamy cię (imię) kapłanem dla świętego ołtarza kościoła (nazwa) w mieście (nazwa)...”. Pierwszy znak krzyża: „W imię Ojca, i Syna, i Świętego Ducha, Jednego Boga. Błogosławiony Bóg Ojciec, Stwórca. Amen” Drugi znak krzyża: „Błogosławiony jego Jednorodzony Syn Jezus Chrystus, nasz Pan. Amen” Trzeci znak krzyża: „Błogosławiony Święty Duch, Paraklet. Amen.” Biskup robi znak krzyża nad szatami i ubiera nowego kapłana, a w tym czasie diakoni śpiewają hymn. Płaszcz kapłana nie ma tylnej fałdki, w przeciwieństwie do płaszcza biskupa, który ją posiada. Biskup, patrząc na wschód, odmawia modlitwę dziękczynną za wyświęcenie nowego kapłana, a potem czyta nowemu kapłanowi jego obowiązki, co jest bardzo ważne. Tłumaczy mu obowiązki kapłańskie, a ten musi uważnie słuchać. Dobrze, żeby nowy kapłan otrzymał kopię z listą obowiązków i nauczył się ich na pamięć.

Po przyjęciu święceń w stopniu prezbiteratu i recytacji przykazań, nowy kapłan staje przy ołtarzu najpierw prawą nogą, całuje krzyż i rękę biskupa, a następnie staje z prawej strony ołtarza. Biskup rozpoczyna modlitwą Boską Liturgię i pozwala nowemu kapłanowi modlić się jedną z modlitw liturgicznych. Po odmówieniu ostatniego wezwania w czasie Eucharystii, które jest esencją ortodoksyjnej modlitwy o naturze Pana Jezusa, tajemnicy wcielenia i odkupienia, biskup pozwala nowemu księdzu recytować z nim to przykazanie. Neoprezbiter obmywa ręce wodą. Biskup bierze centralną część Świętego Ciała swoją lewą dłonią i kładzie prawą dłoń na wierzchu. Następnie prosi nowego kapłana, by ten położył swoje dłonie na dłoniach biskupa, żeby strzec Czystego Ciała Jezusa Chrystusa. Następnie biskup recytuje ostatnie przykazanie, zdanie po zdaniu, a nowy kapłan powtarza po nim do końca.

³⁴ Tamże, s. 179.

Biskup kładzie swoje ręce na nowo wyświęconego kapłana w prawdziwej wierze w naszego Pana Jezusa Chrystusa, jego wcielenie, naturę i odkupienie przez krzyż, a potem zbawienie przez Swoją Świętą Krew, które są rozszerzeniem zbawienia krzyża i wybaczeniem grzechów i wiecznym życiem dla każdego, kto ją przyjmuje. Nowo wyświęcony kapłan otrzymuje Święte Ciało i Krew z rąk biskupa. Po otrzymaniu Świętej Krwi, zanim ją spożyje, biskup daje mu tchnienie Ducha Świętego (dmucha). Biskup mówi do nowego kapłana: „Gdy to oznajmił, tchnął na nich i powiedział: Weźcie Ducha Świętego! Komu grzechy odpuscicie, są mu odpuszczone, a komu zatrzymacie, są mu zatrzymane” (J 20,22-23).

Niektóre źródła mówią, że biskup mówi do nowego kapłana: „Otwórz szeroko usta, a ja je napełnię” (Ps 81,11), a kapłan odpowiada: „Otwieram swe usta i wzdycham głęboko” (Ps 119,131) i otwiera swoje usta, a biskup dmucha na niego Świętym Duchem i powtarza te słowa i to tchnienie trzy razy. Tchnienie Ducha Świętego jest używane przez księdza we wszystkich trzech sakramentalnych modlitwach i innych jak modlitwa za chorych albo błogosławieństwo oleju lub wody. Dzięki autorytetowi Świętego Ducha ksiądz może kierować Kościołem, sprawować sakramenty, nauczać wspólnotę i otrzymuje władzę wiązania i rozwiązywania. Po Mszy diakoni udają się w procesji do nowego kapłana, który ubrany jest w białe szaty i otrzymuje krzyż, świecę i ewangeliarz. Otrzymany krzyż będzie mu potrzebny do błogosławienia i przy udzielaniu sakramentów świętych. Ofiarowany Ewangeliarz ma przypominać, że rolą prezbitera jest bycie nauczycielem, który został ustanowiony do głoszenia Dobrej Nowiny. Świeca ma przypominać prezbiterowi, że ma stać się światłem i oświecać zgromadzenie, któremu będzie służył³⁵.

Po procesji biskup czyni znak krzyża na czarnych szatach i kapłańskim kapeluszu nowo wyświęconego kapłana. Kapelusz jest znakiem prezbitera i korony kapłańskiej. Po przyjęciu święceń neoprezbiter udaje się do jednego z klasztorów na rekolekcje i zobowiązany jest do czterdziestodniowego postu. W klasztorze uczy się, jak sprawować obrzędy liturgiczne i udzielać sakramen-

³⁵ Tamże, s. 183.

tów. Uczy się sprawowania Boskiej Liturgii Mszy, w której codziennie ma uczestniczyć.

Teologia koptyjska podkreśla, że zaletą postu i modlitwy podczas rekolekcji jest wzbudzenie i umacnianie powołania kapłańskiego, i zamieszkiwanie Ducha Świętego w nowym kapłanie. Po czterdziestu dniach delegacja z kościoła udaje się do klasztoru, aby zabrać nowego kapłana do kościoła, gdzie będzie służył. Przyjęcie ma miejsce w czasie Nieszporów.

Do obowiązków prezbitera Ortodoksyjnego Kościoła Koptyjskiego, poza sprawowaniem i udzielaniem sakramentów, należy: nauczanie ludu przykładem życia i inspirującymi kazaniem, troska o wspólnotę, wierna służba, za którą pobiera wynagrodzenie, doskonalenie się w cnotach, kontynuacja wzrastania w łasce i poszerzanie wiedzy religijnej.

Prezbiter Kościoła koptyjskiego musi unikać zazdrości, niegrzecznego zachowania, kpiny i wywyższania się, które mogą zniszczyć jego służbę, ma unikać plotek, pychy, hipokryzji i pretensji, bo to straszne grzechy, które powodują kłopoty i powodują, że ludzie błędzą, nie może być dwulicowy, nie może się bać ludzi albo dominować nad nimi, ale raczej być współczujący i cierpliwy. Musi kochać Boga i wszelkie stworzenie. Powinien posiadać cnoty sprawiedliwości, miłosierdzia, czystości, pokory, skruchy, wytrzymałości i cierpliwości, podobne jak u Pana Jezusa. Nie może odejść od prawdziwej wiary w naszego Pana Jezusa Chrystusa, który założył Kościół i przez którego wszyscy będziemy zbawieni. Musi gorliwie studiować Biblię i inne kościelne księgi, obrzędy Kościoła. Ma być lekarzem pełnym współczucia, który umiejętnie i czule prowadzi swoją wspólnotę do Chrystusa. Powinien starać się o zdobycie pierwszej chrześcijańskiej cnoty, jaką jest miłość. Musi dbać o święte misterium, szczególnie o sakrament Komunii świętej, która jest Ciałem i Krwią Pana Jezusa. Może udzielać Komunii tylko godnym i przygotowanym ludziom, którzy są w stanie łaski uświęcającej. Ma obowiązek powstrzymać się od udzielania Komunii złym ludziom, bo spożywając Ciało i Krew Jezusa ściągają wyrok nie tylko na siebie, ale też na kapłana, który jej udziela, bo staje się współwinnym. Musi udzielać Komunii spokojnie i uważnie i prosi jednego z diakonów lub kapłanów, by trzymali patenę podczas udzielania Komunii. Ma mieć stałego opiekuna duchowego – spowiednika, który jest

doświadczony w życiu duchowym, staje się jego uczniem, słucha mądrych rad i uczy się od niego. Powinien leczyć duchowo wszystkich we wspólnocie w ten sposób, żeby chory z powodu grzechu został uzdrowiony duchowo. Musi dobrze wykorzystywać dary Boga w swojej miłości i służbie, musi słuchać na koniec dnia radosnego głosu Chrystusa mówiącego: „Znakomicie służył dobry i wierny, w małych rzeczach był wierny, nad wieloma cię ustanowię. Wejź do radości swego Pana” (Mt 25,21).

W sakramentologii koptyjskiej spotykamy się z terminem *Hegomen*. Jest to pojęcie związane z sakramentem prezbiteratu i oznacza tytuł – godność żonatego duchownego, który nadawany jest najbardziej zasłużonym kapłanom. Termin ten można przetłumaczyć jako archiprezbiter. Godność ta nie jest święceniem, ale otrzymuje się ją w czasie Boskiej Liturgii. Po przyjęciu godności *Hegomen* zobowiązany jest do tygodniowego postu. Ciekawostką może być informacja, że w czasie okadzenia duchownych zasypuje się do kadzielnicy różną ilość łyżeczek kadzidła; dla prezbitera – jedną, dla archiprezbitera – dwie a dla biskupa – trzy³⁶.

Biskup – *episkopos*

Teologia Ortodoksyjnego Kościoła Koptyjskiego podkreśla, że biskupi są następcami apostołów i z historycznego punktu widzenia, biskupstwo jest kontynuacją apostołatu³⁷. Listy pasterskie szczegółowo określają wymagane cechy osoby godnej bycia dobrym biskupem. „Jeśli ktoś zabiega o urząd biskupa, pragnie tego, co dobre. Trzeba więc, aby biskup był bez zarzutu, mężem jednej żony, trzeźwy, rozsądny, uprzejmy, gościnny i dobry jako nauczyciel i wychowawca. Nie powinien nadużywać wina, być porywczy, ale łagodny, nastawiony pokojowo i nie przywiązujący wagi do pieniędzy. Powinien dobrze kierować swoim domem, mieć dzieci posłuszne i pełne szacunku. Jeśli bowiem ktoś nie umie kierować własnym domem, jak będzie dbał o Kościół Boga? Nie powinien to być ktoś nowo nawrócony, aby nie opanowała go pycha i przez to nie wpadł w potępienie, jak diabeł. Powinien też

³⁶ Tamże, s. 187-189.

³⁷ Archbishop Basilios, *Bishop*, w: *The Coptic Encyclopedia*, t. II, New York – Oxford – Singapore – Sydney 1991, kol. 393b.

mieć dobrą opinię wśród niewierzących, aby nie doznał zniewagi i nie wpadł w sidła diabła” (1 Tm 3,1-7; por. Tt 1,7-10). Biskupi są głównymi pasterzami i administratorami Kościoła oraz stróżami i nauczycielami prawdziwej wiary. Są oni również celebransami i szafarzami sakramentu kapłaństwa. Chociaż w teologii koptyjskiej prawo do wyboru kapłanów Kościoła należy do całego duchowieństwa i wszystkich wiernych, to jedynie biskup posiada władzę święcenia i mianowania kapłanów oraz poświęcenia kościoła.

O soborowości koptyjskiego episkopatu świadczy fakt, że trzech biskupi (lub co najmniej dwóch ze zgodą trzeciego) wyświęcają biskupa. Do wszystkich pozostałych święceń wystarczy jeden biskup. W Kościele koptyjskim biskupi są wybierani spośród duchowieństwa żyjącego w celibacie (mnisi)³⁸.

Teologia koptyjska zwraca uwagę, że biskup jest najwyższym rangą duchownym, ważniejszym od diakonów i prezbiterów. Termin koptyjski (*euickouoc* – *episkopos*) i arabski (عقْسْأ – *usquf*) pochodzą od wersji greckiej i łacińskiej (ἐπίσκοπος – *episkopos*, *episcopus*), i etymologicznie oznacza „nadzorcę”³⁹

Zgodnie z Konstytucjami Świętych Apostołów, kandydaci na urząd biskupa powinni mieć co najmniej pięćdziesiąt lat, a więc wiek pozwalający zapewnić mądrość i rozsądek. Niemniej jednak ta zasada może być pomijana przy wybitnych i świętych osobach (np. św. Atanazy został konsekrowany na biskupa Aleksandrii w wieku dwudziestu trzech lat). Kandydat powinien przyjąć wcześniej święcenia prezbiteratu⁴⁰.

*Didascalía*⁴¹, czyli starożytny traktat chrześcijański, przewiduje zgodę wybranej osoby na przyjęcie święceń. Konstytucje Świętych Apostołów podkreślają również, że mężczyzna, który ma zostać wyświęcony na biskupa, ma być wybrany i zatwierdzony przez lud, przy obecności biskupów w dzień Pański i ma wyrazić zgodę na wybór. Niektórzy teologowie jak Ibn Sabba⁴²

³⁸ D. Cummings, *The Rudder*, Chicago, 1957; W. Sulayman Qeladah, *Kitab al-Disquliyah, Ta'alim alRusul*, Cairo 1979, s. 63-65, 228, 263-64, 267, 839.

³⁹ Bishop Mettaous, *Sacramental Rites...*, s. 192.

⁴⁰ Archbishop Basilios, *Bishop*, t. II, kol. 393b.

⁴¹ *Constitutiones Apostolorum*, Kraków 2007.

⁴² Ibn Sabba' Yuhanna, Ibn Abi Zakariya, *Kitab al-Jawharah al-Nafisah fi 'Ulum al-Kansah*, Cairo 1902.

i al-Safi ibn al-' Asseal⁴³ dodają, że kandydat musiał się ukazać przed zgromadzeniem wiernych, było to podyktowane troską, że jeśli ktokolwiek miał coś przeciwko niemu, mógłby publicznie sprzeciwić się wyborowi, podając przyczyny swojego sprzeciwu⁴⁴. W takim przypadku święcenia miały zostać odroczone na trzy miesiące, a sprawa dokładnie zbadana.

Koptyjski arcybiskup Bazyli przypomina, że czwarty kanon Soboru w Nicei podkreślał, że wybór biskupa powinien być zaakceptowany przez innych biskupów prowincji na czele z metropolitą: „Jest rzeczą szczególnie ważną, aby biskup był konsekrowany przez wszystkich biskupów prowincji. Jeśliby to wymaganie napotykało na trudności z powodu pilnej potrzeby, czy gdyby stała na przeszkodzie odległość, niech się zbierze w jednym miejscu przynajmniej trzech biskupów, zaopatrzonych w pisemne zezwolenie nieobecnych, i wówczas dokonają konsekracji. Potwierdzenie tego, co się stało, należy w każdej prowincji do biskupa metropolity”⁴⁵.

Według *Didascoli* konsekracja biskupa powinna odbywać się w niedzielę w katedrze, w obecności duchowieństwa i zgromadzenia, z udziałem co najmniej dwóch lub trzech biskupów⁴⁶. Kanon szósty I Soboru Nicejskiego przywiązuje szczególną wagę do zgody papieża, patriarchy lub metropolity: „Starożytny zwyczaj niech będzie zachowywany w Egipcie, Libii i Pentapolis, zgodnie z którym biskup aleksandryjski posiada władzę nad tymi wszystkimi prowincjami, tak jak i biskupowi Rzymu przysługuje podobny zwyczaj. Podobnie ma się rzecz w odniesieniu do Antiochii i innych prowincji: niech będzie zachowywane w Kościołach pierwszeństwo wynikające ze starszeństwa. Niech będzie rzeczą całkowicie jasną, że jeśli ktoś został biskupem bez aprobaty metropolity, wielki sobór zarządził, że nie może on być biskupem. Lecz gdy wybór został dokonany przez wszystkich, z rozsądkiem i w sposób zgodny z kanonami kościelnymi, a sprzeciwiają mu się dwaj lub trzej z powodów osobistych, wówczas niech obowiązuje postanowienie większości”⁴⁷.

⁴³ Habib Jirjis, *Asrar al-Kanisah al-Sab'ah*, Cairo 1950, s. 216-219, 223, 224.

⁴⁴ Archbishop Basilios, *Bishop*, t. II, kol. 394.

⁴⁵ I Sobór Nicejski, *Canones*, 4.

⁴⁶ Por. *Kanony apostołskie 34-35* (CSP 24).

⁴⁷ I Sobór Nicejski, *Canones*, 6.

Zanim rozpocznie się nabożeństwo konsekracji biskupiej, kandydat proszony jest o publiczne potwierdzenie jego przynależności do wiary ortodoksyjnej, prawa kościelnego, kanonów Soborów: Nicejskiego, Konstantynopolskiego i Efeskiego oraz licznych synodów. Kandydat na biskupa deklaruje również stałą gotowość do obrony doktryn i obrzędów Ortodoksyjnego Kościoła Koptyjskiego, troskę o Kościół i jego obronę oraz pełne posłuszeństwo Kościołowi i jego prawom⁴⁸.

Następnie, po przeczytaniu fragmentu Dziejów Apostolskich, kontynuowana jest skomplikowana ceremonia, obejmująca następujące obrzędy: nałożenie rąk, trzymanie otwartego ewangeliarza nad głową święconego, trzykrotne kreślenie znaku krzyża, nadanie nowego imienia, przyodziewanie w szaty biskupie, uczestnictwo w Komunii świętej, usunięcie białych szat biskupa i ubranie go w czarne, powierzenie posługi biskupiej. Po tym obrzędzie lud zgromadzony w kościele intonuje słowa: „Godny, godny, godny”⁴⁹

Zanim nowo konsekrowany biskup zostanie zainstalowany we własnej diecezji, prawo Kościoła koptyjskiego przewiduje, że udaje się on na pewien okres czasu do klasztoru na modlitwę i post. W tym czasie sporządzane są jego referencje i wysłane do diecezji, którą ma objąć. Przy instalacji (intronizacji) w diecezji ma mu towarzyszyć wielu biskupów (przynajmniej trzech).

W dniu intronizacji poprzedzony przez diakonów trzymających krzyże i duchownych niosących kadzielnice, nowy biskup przyłącza się do procesji wokół kościoła. Następnie stojąc przed sanktuarium pochyla głowę, podczas gdy inni biskupi stoją w środku i rozpoczynają instalację mówiąc: „Niniejszym intronizujemy tego, który dzięki Boskiej łasce został poświęcony Abba [imię], biskupa świętego Kościoła, w kochającym Chrystusa mieście [nazwa], w imię Świętej Nieodłącznej Trójcy” Zgromadzenie odpowiada, mówiąc: „aksjusz” (godny). Następnie, stojąc przy synthrononie⁵⁰, czyta Ewangelię (J 10,1-16) i za każdym ra-

⁴⁸ Bishop Mettaous, *Sacramental Rites...*, s. 198.

⁴⁹ Archbishop Basilios, *Bishop*, t. II, kol. 394b.

⁵⁰ Element architektoniczny koptyjskich kościołów. Synthronon to ławka dla duchowieństwa znajdująca się na wschodniej ścianie apsydy kościoła. Ponieważ apsyda jest zwykle półkolistą składa się z podwyższonego tronu biskupiego umiejscowionego w centrum. Synthronon jest widocznym znakiem kościoła

zem, gdy padają słowa „Ja jestem dobrym pasterzem”, Ewangelia jest trzymana nad jego głową. Pod koniec liturgii nowy biskup rozdaje ludowi eulogie⁵¹ (błogosławiony chleb). Wreszcie biskupi, którzy uczestniczyli w konsekracji, podpisują swoje imiona na swoich listach uwierzytelniających, zapisując czas i miejsce jego intronizacji⁵².

Jako najwyższy rangą duchowny w diecezji biskup przyjmuje odpowiedzialność za nauczanie zgodnie z napomnieniem św. Pawła (1 Tm 3,2; 4,11-16) oraz w *Drugim Liście do Tymoteusza* 4,2: „Głoś słowo, nalegaj w porę i nie w porę, upominaj, pouczaj, zachęcaj, z całą cierpliwością, ile razy nauczasz” *Didascalia* wzywają także biskupa do zwrócenia szczególnej uwagi na interpretację Pisma Świętego i nauczania ludu⁵³.

W Ortodoksyjnym Kościele Koptyjskim biskup wyświęca kapłanów i diakonów zgodnie z potrzebami Kościoła po dokładnym rozważeniu opinii o kandydatach: „Rąk na nikogo nie nakładaj pochopnie i nie miej udziału w cudzych grzechach” (1Tm 5,22).

Biskup w doktrynie koptyjskiej administruje i nadzoruje podległe mu duchowieństwo i dba o jego dyscyplinę. *Didascalia* określają poniedziałek jako dzień najbardziej odpowiedni do rozpatrywania skarg i wydawania wyroków w sporach diecezjalnych⁵⁴.

katedralnego lub innego kościoła, w którym biskup jest regularnie obecny na liturgii. Ponieważ kościoły klasztorne, które mają synthronon, na przykład główny kościół Dayr Anba Maqar w Wadi al-Natrun, mają prostokątny plan, synthronon na tylnej ścianie nie jest zakrzywiony, lecz prosty. Więcej na ten temat: P. Grossmann, *Synthronon*, w: *The Coptic Encyclopedia*, t. I, kol. 194ał O.H.E. Burmester, *The Egyptian or Coptic Church: A Detailed Description of Her Liturgical Services and the Rites and Ceremonies Observed in the Administration of her Sacraments*, Cairo 1967, s. 20.

⁵¹ Wierni w pierwszych wiekach po Chrystusie przynosili do świątyni chleby i przed Eucharystią kładli je na ołtarzu. Część z przyniesionych chlebów biskup konsekrował, a pozostałą część błogosławił po zakończeniu Boskiej liturgii. To była eulogia – chleb błogosławiony. Spożywali go ci, którzy nie przystąpili do Komunii świętej. Pozostałe pobłogosławione chleby wierni obecni na mszy zanosili do domów tym, którzy nie mogli przyjść do świątyni. Eulogie wprowadzono w IV wieku, gdy liczba wiernych gwałtownie rosła, a jednocześnie zaczęła zanikać praktyka przyjmowania Ciała Pańskiego przez wszystkich uczestników Wieczerzy Pańskiej.

⁵² Archbishop Basilios, *Bishop*, t. II, kol. 394b.

⁵³ *Constitutiones Apostolorum*, rozdz. 3.

⁵⁴ Tamże, rozdz. 8.

Biskup konsekruje kościoły, ołtarze, naczynia potrzebne do liturgii i święte krzyżmo. To na nim spoczywa obowiązek troski o potrzeby prezbiterów, diakonów, a także ubogich, wdów i sierot znajdujących się w jego diecezji. On też zarządza dobrami i finansami diecezji⁵⁵.

W drugiej połowie XX wieku koptyjski papież Szenuda III po wiekach przerwy przywrócił funkcję biskupów pomocniczych (*Khoori – episcopos*). Kustosz relikwii św. Marka wyświęcił na biskupów kilku mnichów, aby pomagali niektórym metropolitom i biskupom dużych diecezji w wypełnianiu ich obowiązków. Rola *Khoori – episcopos* jest w teologii i prawodawstwie koptyjskim niejasna pod względem władzy i odpowiedzialności. Niektórzy teologowie uważają to za odrębny stopień święceń pomiędzy prezbiteratem a episkopatem.

Biskup pomocniczy jest wybierany spośród mnichów, podobnie jak biskup. Jego mitra – korona biskupia jest taka sama jak biskupa z niewielką różnicą (nigdzie nie doprecyzowano jakie to różnice). Biskup pomocniczy może święcić diakonów. Jest członkiem Świętego Synodu Kościoła, podobnie jak biskupi. Jego imię jest wymieniane, podobnie jak biskupa, we wszystkich modlitwach i hymnach kościelnych⁵⁶.

4. Charakter sakramentu kapłaństwa

W teologii koptyjskiej sakrament kapłaństwa wyciska na duszy niezatarte znamię, pieczęć, którą nazywa się charakterem czyli trwałym, niezacieralnym duchowym znakiem⁵⁷. O istnieniu takiego znamienia dowiadujemy się z Pisma Świętego. Św. Paweł mówi: „Tym zaś, który umacnia nas wspólnie z wami w Chrystusie i który nas namaścił, jest Bóg. On też wycisnął na nas pieczęć i zostawił zadatek Ducha w sercach naszych” (2 Kor 1, 21-22). W *Liście do Efezjan* podkreśla: „w Nim również, gdy uwierzyliście, zostaliście opieczętowaniu obiecany Duchem Świętym” (Ef 1,13) oraz „I nie zasmucajcie Bożego Ducha Świętego, którym zostaliście zapieczętowani na dzień odkupienia”

⁵⁵ Archbishop Basilios, *Bishop*, t. II, kol. 395.

⁵⁶ Bishop Mettaous, *Sacramental Rites...*, s. 189.

⁵⁷ Tamże, s. 146.

(Ef 4,30). Sakramenty w teologii koptyjskiej mają dwa główne ogólne skutki, łaskę i pieczęć. Łaska jest pierwszym efektem wszystkich sakramentów, podczas gdy druga jest przyjmowana tylko przez trzy: chrzest, bierzmowanie i kapłaństwo. Dlatego te trzy sakramenty nie są powtarzalne, ponieważ pozostawiają nieusuwalny znak duchowy.

5. Podsumowanie

W teologii koptyjskiej sakrament kapłaństwa został ustanowiony przez Chrystusa, który z grona swoich uczniów wybrał dwunastu i których nazwał Apostołami. Sakrament kapłaństwa zarezerwowany jest wyłącznie dla mężczyzn i posiada trzy stopnie: pięciostopniowego diakona, kapłana (prezbitera) lub biskupa (episkopa). Większość wiernych nie posiada w sobie łaski urzędowego kapłaństwa, ale jest powołana do zbawienia i życia wiecznego. Misterium kapłaństwa związane jest z otrzymaniem darów hierarchicznych poprzez nałożenie rąk przez biskupa, przy zgodzie i modlitewnym czuwaniu Ludu Bożego. Jest to łaska niezatarta i sakrament nie może być powtarzany.

Wszystkie sakramenty udzielają łask sakramentalnych. Jedne odpuszczają grzechy, inne czynią wiernych dziećmi Bożymi, inne upodabniają do Chrystusa, naszego Pana i włączają do Kościoła. W misteriach ustanowionych przez Chrystusa Duch Święty uzdrowia i przemienia tych, którzy Go przyjmują. Dlatego Ortodoksyjny Kościół Koptyjski nazywa sprawowane misteria sakramentami wiary. Ich przyjmowanie zakłada wiarę człowieka, a jednocześnie ją umacnia i karmi. Kościół koptyjski wierzy, że w sprawowanych przez niego misteriach jest sam Jezus Chrystus. Z tego powodu sakramenty są zawsze skuteczne, pomimo faktu, że ważna jest odpowiednia dyspozycja przyjmującego sakramenty.

Nota o Autorze: Katarzyna Halkowicz, urodzona w 1976 roku w Świdnicy, doktor teologii dogmatycznej Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu, magister ekonomii Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, członek zarządu Dolnośląskiego Instytutu Dialogu i Tolerancji, odznaczona papieskim złotym Medalem Pielgrzyma za zasługi dla Ziemi Świętej oraz medalem

św. Stanisława za zasługi dla Diecezji Świdnickiej. Katechetka w Szkole Podstawowej w Witoszowie Dolnym. Prowadzi badania naukowe nad teologią Ortodoksyjnego Kościoła Koptyjskiego.

Nota o autorze: Jarosław M. Lipniak: urodzony w 1973 roku w Oławie, prezbiter Diecezji Świdnickiej, doktor habilitowany teologii dogmatycznej, Redaktor Naczelny Międzynarodowego Przeglądu Teologicznego „Communio”, Kierownik Katedry Ekumenizmu i Dialogu Międzykulturowego Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu, Prezes Dolnośląskiego Instytutu Dialogu i Tolerancji, przedstawiciel Biskupa Świdnickiego do spraw Ekumenizmu i Dialogu Międzyreligijnego, Proboszcz parafii pw. Nawiedzenia NMP w Witoszowie Dolnym.

Bibliografia

- Archbishop Basilios, *Bishop*, w: *The Coptic Encyclopedia*, t. II, New York – Oxford – Singapore – Sydney 1991, kol. 393b.
- Archbishop Basilios, *Priesthood*, *The Coptic Encyclopedia*, t. VI, New York – Oxford – Singapore – Sydney 1991, kol. 2015a.
- Bishop Mettaous, *Sacramental Rites in the Coptic Orthodox Church*, Cairo 2002.
- Burmester O.H.E., *The Egyptian or Coptic Church: A Detailed Description of Her Liturgical Services and the Rites and Ceremonies Observed in the Administration of her Sacraments*, Cairo 1967.
- Calivas A.C., *Życie sakramentalne*, w: *Prawosławie*, K. Leśniewski (red.), Lublin 2009, s. 289-318.
- Constitutiones Apostolorum*, Kraków 2007.
- Cummings D., *The Rudder*, Chicago, 1957.
- Grossmann P., *Synthronon*, w: *The Coptic Encyclopedia*, t. I, kol. 194a.
- Habib Jirjis, *Asrar al-Kanisah al-Sab'ah*, Cairo 1950
- I Sobór Nicejski, *Canones*, 4.
- Ibn Sabba' Yuhanna, Ibn Abi Zakariya, *Kitab al-Jawharah al-Nafisah fi 'Ulum al-Kansah*, Cairo 1902.
- Kanony apostołskie 34-35 (CSP 24)*.
- Malaty T.Y., *Unity of the Church and the Church Sacrament*, Los Angeles 1999.
- Sulayman Qeladah W., *Kitab al-Disquliyyah, Ta'alim alRusul*, Cairo 1979.